

יריחו - שלום בישראל!

בחלקה האחרון של פרשת "כי תבוא" מפרטת התורה את "הברכות והקלות" הכלולות בברית שעתידה להיכרת "בעברכם את הירדן". (דברים כ"ז, י"ב; כ"ט ח' ובספורנו שם).

והנה, מיד, ריש "נצבים": "... היום כולכם ... לעוברך בברית ה' אלוקיך" וברש"י: "כנסם משה ... ביום מותו להכניסם בברית", כאן "בארץ מואב", נכרתת ברית עם דור באי הארץ "מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב".

מה הצורך בכפילות זו? והלא שתי הבריתות נכרתות בסמיכות מקום וזמן, עם אותם אנשים?

התוספת בברית המאוחרת, זו הנכרתת מיד עם הכנסם לארץ בחצותם את הירדן סמוך ליריחו, נרמזת ע"פ באור חז"ל, במספר נקודות - כפשוטו, בגוף התורה, בתאור הברית הראשונה: "הנסתרות לה' אלוקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם" במה מדובר? ע"פ הגמ' בסנהדרין מ"ג המובאת ברש"י, יש כאן עונש הרבים - "מכות הארץ ההיא" על חטא היחיד: "פן יש בכס איש או אשה... אשר לבבו פונה היום מעם ה'..." אבל, הנקודות באות למעט: "שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן משקבלו את השבועה בהר גריזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זל"ז" רש"י הביא דברי ר' נחמיה. בגמ', שם, מובאת דיעה נוספת דעת ר' יהודה: "לפי שלא ענש על הנסתרות עד שעברו את הירדן".

וכן בתוספתא סוטה פ"ז ה"ה: "אמר ר"ל: בירדן קבלו עליהם את הנסתרות אמר להם יהושע: אם אין אתם מקבלים עליכם את הנסתרות המים באין ושוטפין אתכם".

מה סברות התנאים החולקים? סברת ר' נחמיה מובנת: האחריות להתנהגות נאותה של הפרט מוטלת על הציבור, ואם נכשל ב"נגלות" והדבר לא נמנע ממנו - אשם הציבור כולו. אך כיצד אפשר להעניש, כדעת רי"ה ור"ל את הציבור על חטא "נסתר" וכי ביד הציבור למנוע את מעשה הפרט בחדרי חדרים?

המאירי בגמ' שם, מפרש כך: "דייני ישראל וחכמיהם ומנהיגיהם

צריכים לפשפש תמיד ולחקור על מעשה בני עירם ... לחקור ולרגל אחר הנסתרות כפי יכולתם, וכל שמתרשלים בכך הרי הכל נענשים בנסתריהם של חוטאים".

לפי"ז קרובים דברי אלו לדברי אלו, אלא שלדעת רי"ה יש יותר תביעה על הציבור לברר, ו"הנסתרות" היינו אותם נסתרות שיכולים להתגלות - עליהם נתבע הציבור.

הסבר לכאורה עמוק יותר מצאנו ב"מכתב מאליהו" במספר מקומות.

"עיי יהושע (ז' א') 'וימעלו בני ישראל מעל בחרם ויקח עכן כו' ויחר אף ה' בבני ישראל" ושם (י' וי"א) ויאמר ה' כו' חטא ישראל... וגם לקחו מן החרם וגם גנבו וגם כחשו וגם שמו בכליהם", וצ"ע האיש אחד יחטא ועל כל העדה יקצוף ה'! וכבר עמד על זה הראב"ע (בפי העגל). והביאור, כי כאשר איזה ענין בתכלית החומרא בדעת הכלל, א"א שימצא אפי' אי ביניהם שיעבור עליו, וכשאחד גנב, לאות הוא, שענין איסור הגזל לא היי בתכלית חומרתו בדעת הכלל".

בלשונו נאמר: דבר שיש עליו "קונצנזוס לאומי" חזק - היחיד נרתע מלעבור עליו. יחיד שיעשה נגד אותה מוסכמה, אפילו בנסתר שלא ניתן להחשף, ס"י הוא שהחברה סלחנית "מבינה" לסטיה שכזו, וא"כ, האשמה בכולה!

אמנם, מדברי המדרש עולה פירוש חדש, המוסיף על הקודמים מבחינה עקרונית: ויק"ר פר' ד':

"תני חזקיה: שה פזורה ישראל (ירמיה נ, יז) נמשלו ישראל לשה. מה שה לוקה על ראשו או על אחד מאיבריו, וכל איבריו מרגישים, כך ישראל. תני רשב"י: משל לבני אדם שהיו יושבים בספינה, נטל אחד מהם מקדח, והתחיל קודח תחתיו. אמרו לו חבריו: מה אתה יושב ועושה?! אמר להם: מה איכפת לכם? לא תחתני אני קודח? אמרו לו: שהמים עולין ומציפים עלינו את הספינה".

ובדרך זו מפרש הרלב"ג את העונש הכללי על חטא עכן (יהושע ז, א) "וזה כי הקיבוץ ההוא הוא כמו איש אחד והאיש ממנו הוא כמו אבר מאברי איש ההוא, וכמו שיחלה אבר אחד מאברי האדם יזוק בו האדם בכללו, כן כשיחטא איש אחד מהקיבוץ ההוא יזוק בו כלל הקיבוץ".

המעבר בירדן, מול יריחו, היה מותנה בשינוי רוחני - פנימי: מאוסף של יחידים - לגוף אחד וזהו עומק עניינה של הערבות: "כמו איש אחד".

ועפ"ז מובנים גם דברי הרב חרל"פ [נימוקי המקראות לפרשת חוקת] בדבריו על ההבדל בין "קהל ישראל" לבין "עדת ישראל" "כשעמדו ישראל על מפתן הארץ ... בא הדיבור "קהל את העדה" ... אולם ... משה ואהרן הכירו בהם רק בחינת "קהל" שהוא רק קיבוץ של הרבה פרטים".

קשרים מופלאים לה ליריחו - עם ירושלים:

"ביריחו היו שומעין קול שער גדול שנפתח, ביריחו היו שומעין קול המגרפה, ביריחו היו שומעין קול העץ שעשה בן הקטין מוכני לכיור, ביריחו היו שומעין קול גביני כרוז שהיה מכריז ואומר כל בוקר בביהמ"ק, עמדו כהנים לעבודתכם, ביריחו היו שומעין קול צלצול, ביריחו היו שומעין קול השיר, ביריחו היו שומעין קול השופר, ויש אומרים אף קול של כהן גדול שהיו מזכיר את השם ביום הכיפורים ביריחו היו מריחים ריח פטום הקטורת וכו'". (תמיד, פרק ג', יח).

"וכבר אמר כה"ג אנא ה' ... ונשמע קולו ביריחו, אמר רבא בר בר חנה: מירושלים ליריחו עשר פרסאות, עיזים שביריחו היו מתעטשות מריח הקטורת, נשים שביריחו אינן צריכות להתבשם מריח הקטורת". (יומא לט:).

האם שמעו והריחו בכל סביבות ים-ברדיוס של 10 פרסאות? אי"כ, מדוע ציינו רק את יריחו, ואם לא - מדוע דוקא ביריחו?

לכן פ"י הראב"ד את המשנה:

"ומורי הרב החסיד ז"ל אמר דכל הנך דקאמר נשמעין ביריחו, מעשי נסים היו. ודוקא ביריחו היה נשמע ולא בשאר צדדים מפני שיריחו היתה כמו ירושלים, מפני שהיתה תחילת כבוש א"י, ... והיו נשמעין כל הנך דקתני כדי שירגישו בני אדם שביריחו יש כמו כן קצת קדושה כמו בירושלים".

וכמעט ראייה לדברי הראב"ד מהעובדה שיריחו מהווה תחליף לירושלים:

ספרי בהעלותך פס' פ"א: "כשהיו ישראל מחלקים את הארץ, הניחו דושנה של יריחו ת"ק על ת"ק אמה, אמרו כל מי שיבנה בית הבחירה בחלקו יטול דושנה של יריחו".

ומתאווים אנו לעמוד על "דושנה" זה, מה טיבו, והרי הסברא אומרת שחייב להיות דומה לדושנה של ירושלים שהרי הוא מהוה התחליף? כוחה של ירושלים במה? כובשה הראשון מלמדינו "כעיר שחברה לה יחדיו". תהלים קכ"ב. ופירשו חז"ל: "העושה כל ישראל חברים". ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ו.

יריחו וירושלים - אולי הראשונה בחינת "ראשית תהליך" והשניה "מיצויו", אולי הראשונה בחינת "סובב" והשניה "ממלא", עכ"פ - משלימות זו את זו באותו מבנה מופלא של עם ישראל. ובלשונו הנפלאה של הרב קוק: (מאמרי הראיה ח"ב עמ' 523).

"אני מאמין באמונה שלמה, שכל חלק מהם הוא אבר מיוחד בשיעור הקומה הקדושה והנפלאה שהיא כנסת ישראל כולה במלוא מובנה".

נוסף לניסים הני"ל, המפורטים במשנה, מפורש בתנ"ך נס המתקת ה"מים הרעים" במעיין יריחו, ע"י אלישע: "וישלך שם מלח...!" ונתבונן בפלא זה ע"פ דברי ה"בית יעקב" בפרשת מי מרה (בשלח, צ"ה): "כל זמן שאין אתה יודע מהיכן נלקח האילן ... לכן הוא מר ... וכשאתה מכיר שורשו מיד יהיה מתוק כי למעלה אין שום רע..." מו"ר הופך מר למתוק, לכל הסובבים אותו, ברוח ובגשם: בסוגיא חמורה, מדרש תמוה וב"מאורעות" החיים: כח זה - נובע מנקודת המוצא למבטו על כל ענין: "שלמעלה, ... אין שום רע!" משכני - אחריו נרוצה.